

Nr 115.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal.

(3:e avd.)

I propositionen nr 194 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 30 mars 1940, föreslagit riksdagen att till Åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 78,000 kronor.

I en den 20 februari 1940 dagtecknad framställning har *kvinnoföreningarnas beredskapskommitté* hemställt om ett anslag av 75,000 kronor för främjande av utbildning av s. k. ersättningspersonal inom jordbruket, avsedd att tillfälligtvis rycka in, när särskilt brådskande arbeten påginge inom jordbruket, ävensom att tjänstgöra under krigstillstånd. Genom samarbete med lantbruksstyrelsen, hushållningssällskapen, svenska lantarbetsgivareföreningen och riksförbundet landsbygdens folk skulle elever under en vecka à tio dagar placeras hos enskilda jordbrukare för att erhålla undervisning i ladugårdsskötsel och mjölkning — företrädesvis maskinmjölkning — och dessutom beredas tillfälle att genomgå kurser i maskin- och traktorlära samt längre fram på våren praktik i fältarbeten av olika slag. I viss utsträckning borde elever även kunna placeras i lantbruksskolor, lantmannaskolor och lant-hushållsskolor.

Företrädesvis borde som elever mottagas kvinnor utan ordinarie yrkesarbete, kvinnlig personal, sysselsatt inom sådana verksamhetsområden, som kunde tänkas upphöra under ett krig, mödrar och andra kvinnor, som under luftskyddstillstånd tillsammans med minderåriga barn utrymde hotade orter samt framförallt städernas skolungdom — såväl manlig som kvinnlig — som enligt beslut av Kungl. Maj:t den 9 februari 1940 beviljats upp till tio dagars ledighet för deltagande i sådan utbildning.

Handhavandet av utbildningen av reservarbetskraft för jordbruket hade från kommitténs sida decentraliserats till respektive län, och den lokala beredskapskommittén inom varje residensstad tillsatte ett, eventuellt flera, jordbruksombud med uppgift att dels från de lokala beredskapskommittéerna inom länet insamla anmälningar å personer, som vore villiga genomgå utbildning, och dels i samarbete med alla de organisationer — statliga, kommunala och privata — som kunde tänkas hava intresse för saken, placera

eleverna i skolor och å gårdar. Som jordbruksombud fungerade i många fall hemkonsulenten inom länet.

Av det äskade beloppet skulle 50,000 kronor användas till understöd till de lokala beredskapskommittéerna i residensstäderna i och för upprätthållande av jordbruksombudets verksamhet och 20,000 kronor anslås till anordnande av utbildning i jordbruk, med särskild vikt lagd på norrländska förhållanden. Återstoden — 5,000 kronor — beräknade kommittén bliva erforderlig för bestridande av kostnaderna för den utvidgade centrala verksamheten.

Över kvinnoföreningarnas beredskapskommittés förslag hava *yttranden* avgivits av statens arbetsmarknadskommission, lantbruksstyrelsen, statens livsmedelskommission, svenska lantarbetareföreningen, svenska lantarbetareförbundet och riksförbundet landsbygdens folk. I samtliga utlåtanden har förslaget i princip tillstyrkts. Beträffande detaljerna hava däremot vissa erinringar framkommit, vilka återgivits i propositionen sid. 3—5.

I gemensam skrivelse den 16 mars 1940 har *statens arbetsmarknadskommission* och *statens transportkommission* hemställt, att 20,000 kronor måtte ställas till arbetsmarknadskommissionens förfogande, att av kommissionen i samråd med transportkommissionen användas för anordnande av kurser för utbildning av ersättare för lastbilförare. Kommissionerna framhålla, att vid allmän mobilisering en stor brist av lastbilförare för civila ändamål är att förvänta, vilken synes kunna uppskattas till inemot 10,000 förare. För ifrågakvarande utbildning avses endast icke-värnpliktiga uttagas, i första hand män i åldern 18—19 år och kvinnor, vilka innehava körkort eller besitta erforderlig färdighet i bilkörning. Till en början räknas med omkring 2,000 elever. Det förutsättes, att — liksom hittills skett vid av kvinnornas beredskapskommitté anordnade frivilliga kurser — instruktörer, bilar och verkstäder kostnadsfritt ställas till förfogande för utbildningen. De utbildningskostnader, som borde ankomma på staten att bestrida, uppskattas till omkring 10 kronor per elev. Kostnaden för statsverket för utbildning av omkring 2,000 elever skulle alltså uppgå till 20,000 kronor. Med hänsyn till ovissheten i denna beräkning förutsätta kommissionerna, att arbetsmarknadskommissionen i samråd med transportkommissionen får inom ramen av anslaget bestämma den ersättning per elev, som med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall kan anses skälig.

Statskontoret och *statens industrikommission* hava avgivit *yttranden* i ärendet (prop. sid. 7).

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Vad först angår den av kvinnoföreningarnas beredskapskommitté gjorda framställningen torde under rådande förhållanden verksamma åtgärder utan dröjsmål böra vidtagas för att i den utsträckning, omständigheterna medgiva, tillgodose behovet av ersättningspersonal inom skilda områden av jordbruket. Jag är därför beredd att i sak tillstyrka beredskapskommitténs förslag.

Beträffande verksamhetens ledning och organisation anser jag i likhet med arbetsmarknadskommissionen, att verksamheten bör samordnas med övriga statliga åtgärder för utbildning, omskolning och förmedling av arbetskraft inom för folkförsörjningen vitala områden. Ledningen av dessa åtgärder bör tillkomma arbetsmarknadskommissionen. Jag förutsätter emellertid i fråga om här avsedda verksamhet, att kommissionen rörande såväl verksamhetens uppläggning som de särskilda åtgärderna i erforderlig utsträckning samråder med lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen. Såsom arbetsmarknadskommissionen framhållit, bör självfallet beredskapskommitténs värdefulla medverkan därjämte sökas samt frivilliga krafter även i övrigt tagas i anspråk för biträde med lokala arbetsuppgifter av skilda slag.

I fråga om sättet för utbildningens bedrivande har jag även en invändning att göra gentemot beredskapskommitténs förslag. Såsom framgår av det förut sagda skulle — vid sidan av utbildningen hos enskilda jordbrukare — anordnas viss kursverksamhet med särskild vikt lagd på norrländska förhållanden. Livsmedelskommissionen har ifrågasatt, huruvida sistnämnda verksamhet borde komma till stånd. Kommissionen har sålunda framhållit, att för innevarande budgetår redan anvisats medel till vissa utbildnings- och fortbildningskurser för ladugårdspersonal, varjämte lantbruksstyrelsen i januari detta år hemställt om ett anslag av 98,300 kronor för bestridande bland annat av maskinskötarkurser samt kurser i hand- och maskinmjölkning. Till det av kommissionen anförda vill jag tillägga, att Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med lantbruksstyrelsens framställning i proposition den 8 mars 1940, nr 172, föreslagit riksdagen att till beredskapskurser i mjölkning anvisa berörda belopp. Vidare har jag inhämtat, att medel finnas tillgängliga för igångsättande i viss utsträckning av maskinskötarkurser. Med hänsyn härtill och under förutsättning av bifall till nämnda proposition torde även enligt min uppfattning ytterligare särskilda medel ej behöva för närvarande anvisas till kursverksamhet.

Vid en begränsning av utbildningsplanen att i huvudsak omfatta praktikarbete hos enskilda jordbrukare torde de med ifrågavarande verksamhet förbundna kostnaderna kunna beräknas avsevärt lägre än vad beredskapskommitténs förslag innebär, även om avsaknaden av all erfarenhet självfallet gör en uppskattning approximativ. Ett belopp av 50,000 kronor synes dock i allt fall böra avses för ändamålet.

Vidkommande härefter den av arbetsmarknadskommissionen och transportkommissionen samfällt gjorda framställningen om medel för anordnande av kurser för utbildning av ersättare för lastbilsförare har jag ej funnit annan anledning till erinran mot det framlagda förslaget än att jag i likhet med industrikommissionen anser utbildningen böra omfatta jämväl undervisning i gengasdrift av de reservförare, som därtill anses lämpade. Härav föranledas vissa ytterligare kostnader, vilka emellertid icke torde komma att överstiga 8,000 kronor. För ändamålet skulle sålunda erfordras tillhoppa (20,000 + 8,000) 28,000 kronor.

Medelsbehovet för en utbildning enligt av mig här förordade riktlinjer av ersättningspersonal inom jordbruket samt av ersättare för lastbilsförare beräknar jag alltså till sammanlagt (50,000 + 28,000) 78,000 kronor, att ställas till statens arbetsmarknadskommissions förfogande. Medlen torde böra äskas å tilläggsstat för löpande budgetår och anslaget — lämpligen benämnt »Åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal» — givas karaktär av reservationsanslag.

Utskottet.

Under erinran, att riksdagen på hemställan av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 22 redan anvisat medel till beredskapskurser i mjölkning m. m., får utskottet tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Åtgärder för utbildning av viss ersättningspersonal* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 78,000 kronor.

Stockholm den 23 april 1940.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Gustafsson* i Benestad, *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Nilsson* i Landeryd, *Andrén*, *Heiding*, *Larsson* i Varberg, *Magnusson* i Kalmar, *Bäcklund*, *Bäckström* och *Andersson* i Arboga; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Svensson*, *Eriksson* i Stockholm, *Danielsson*, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Prästbol, *Närlinge*, *Ward*, *Isacsson* och *Eriksson* i Frägsta.
